

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

(повна назва закладу вищої освіти)

Факультет/інститут _____ геолого-географічний _____

Кафедра ґрунтознавства і географії ґрунтів _____

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

Запорожченко О. В.

_____ 20__ р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Ґрунтово-земельні ресурси України та світу

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

Спеціальність _____ 014.07 Середня освіта (Географія) _____
(код і назва спеціальності (тей))

2017 р.

Розробник:(вказати прізвища, наукові ступені, вчені звання та посади розробників)

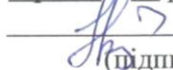
Біланчин Ярослав Михайлович – кандидат географічних наук, доцент, зав. кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів;

Тортік Микола Йосипович - кандидат географічних наук, доцент кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів.

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів

Протокол № 1 від "31" серпня 2017 року

Завідувач кафедри

(підпис)

Біланчин Я.М.

(прізвище та ініціали)

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від "05" вересня 2017 року

Заст.голови НМК

(підпис)

Чепіжко О.В.

(прізвище та ініціали)

Вступ

Навчальна програма дисципліни «Ґрунтово-земельні ресурси України та світу» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки першого (бакалаврського) спеціальності 014.07 Середня освіта (географія).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є ґрунтово-земельні ресурси України та світу, їх структура, сучасний стан і стратегія заходів щодо раціоналізації використання.

Місце навчальної дисципліни в структурі освітнього процесу.

У системі підготовки студента за указаною ОПП навчальна дисципліна є вибірковою і пов'язана з наступними дисциплінами «Основи фізичної географії», «Основи суспільної географії», «Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів», «Біогеографія з основами екології» та ін.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. ҐЗР, їх функції і значення. ҐЗР світу й України – структура і географія, оцінка еколого-продукційного потенціалу і сучасного стану, забезпеченість ресурсами жителів планети і нашої держави.
2. Використання ҐЗР України та Одеської області, оцінка їхнього стану. Стратегія заходів щодо раціоналізації використання ресурсів, збереження і зростання їхнього еколого-продукційного потенціалу.
3. Земельний кадастр в Україні та світі. Характеристика державного земельного кадастру України. Земельні ресурси як об'єкт державного земельного кадастру. Оцінка земель як складова державного земельного кадастру. Ринок земель в Україні та світі.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу - ознайомити студентів із значенням земельних ресурсів у житті людини та їхнім місцем у структурі природно-ресурсного потенціалу, осучаснити і розширити знання про ґрунтово-земельні ресурси (ҐЗР) України і світу, їхню структуру, використання, сучасний стан і стратегію заходів щодо раціоналізації використання і збереження та зростання еколого-продукційного потенціалу і значимості в нинішніх соціально-економічних умовах.

Завдання дисципліни: охарактеризувати значення і функції, природно-ресурсний потенціал, структуру, ефективність використання і сучасний стан ҐЗР України та світу, обґрунтувати систему заходів щодо раціоналізації їх використання, збереження і зростання продукційно-екологічної значимості як запоруки продовольчої, економічної та екологічної безпеки і сталого розвитку держави.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) загальних (ЗК):

ЗК5 - Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК6 - Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях;

ЗК7 - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

б) фахових (ФК):

ФК3 - Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному);

ФК7 - Володіння методикою географічних досліджень, здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати за допомогою інноваційних технологій;

ФК11 - Здатність до системного географічного мислення, розуміння та пояснення основних фізико-географічних та суспільно-географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства;

ФК17 - здатність використовувати знання нормативно-законодавчої бази, зокрема чинного земельного, аграрного, екологічного та природоресурсного права, основних проблем, пов'язаних із землекористуванням, водокористуванням, надрокористуванням, лісокористуванням тощо, вміння використовувати набуті знання в сфері регулювання земельних відносин.

Програмними результатами вивчення дисципліни є:

ПРН4 - знає основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства;

ПРН7 - розуміє основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них

ПРН9 - знає та розуміє роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, особливості геопросторової організації природи, населення та господарства України

ПРН14 - проводить польові природознавчі, фізико-географічні й суспільно-географічні, а також педагогічні дослідження, інтерпретує отримані результати досліджень, застосовує їх у професійній діяльності для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої і природоохоронної роботи

ПРН16 - уміє охарактеризувати регіони, ландшафти і біогеоценози, пояснити їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та іншими географічними факторами

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: функції і значення ГЗР, їхню географію, структуру, ефективність використання і сучасний стан в світі, Україні та на Одещині, основи стратегії

заходів щодо раціоналізації використання, збереження і підвищення еколого-продукційного потенціалу;

вміти: оцінити еколого-продукційну доцільність провадженої структури використання ґЗР території певного регіону / господарства та обґрунтувати комплекс заходів щодо раціоналізації їх подальшого використання, збереження і підвищення еколого-продукційної значимості використання ґЗР.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, що становить 4,0 кредитів ЄКТС.

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. ґЗР, їх функції і значення. ґЗР світу й України – структура і географія, оцінка еколого-продукційного потенціалу і сучасного стану, забезпеченість ресурсами жителів планети і нашої держави

Тема 1. Вступ. ґЗР – основа національного багатства та запорука продовольчої і еколого-економічної безпеки держави. Проблеми сучасного ґрунто- і землекористування в світі й Україні

Тема 2. Значення і роль ґЗР у функціонуванні біосфери та життєдіяльності людей

Тема 3. ґЗР світу – структура, географія, сучасний стан та потенційні можливості зростання господарського освоєння і використання

Тема 4. ґЗР України. Ґрунти території – номенклатура, географія, рівень родючості, господарська освоєність та зміни в умовах землеробського використання. Категорії земель за цільовим призначенням

Змістовий модуль 2. Використання ґЗР України та Одеської області, оцінка їхнього стану. Стратегія заходів щодо раціоналізації використання ресурсів, збереження і зростання їхнього еколого-продукційного потенціалу

Тема 5. Сучасна структура земельних ресурсів України, регіональні відмінності і тенденції сучасної зміни

Тема 6. Ґрунти і землі меліоративного фонду України, оцінка їх стану, заходи з оптимізації стану і підвищення ефективності використання

Тема 7. ґЗР Одеської області, їх використання, оцінка стану та система заходів з раціоналізації використання, збереження і підвищення продукційно-екологічного потенціалу

Тема 8. Наукові основи раціонального використання й охорони ґЗР України. Програма створення служби моніторингу ґрунтів і земель держави

Змістовий модуль 3. Земельний кадастр в Україні та світі. Характеристика державного земельного кадастру України. Земельні ресурси як об'єкт державного земельного кадастру. Оцінка земель як складова державного земельного кадастру. Ринок земель в Україні та світі

Тема 9. Загальні відомості та історичні етапи розвитку кадастру в Україні та світі. Характеристика державного земельного кадастру

Тема 10. Земельні ресурси як об'єкт державного земельного кадастру. Загальні положення про оцінку земель

Тема 11. Бонітування ґрунтів

Тема 12. Економічна оцінка земель

Тема 13. Грошова оцінка земель

Тема 14. Нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення та забудованих земель населених пунктів

Тема 15. Експертна грошова оцінка земельних ділянок. Визначення ринкової вартості земельної власності

Тема 16. Ринок нерухомості та ринок земель

3. Рекомендована література

Основна

- 1.Добровольский Г. В., Никитин Е. Д. Функции почв в биосфере и экосистемах. – М. : Наука, - 2000. – 240 с.
- 2.Земельний кодекс України : Коментар. – Харків : Одісей, 2002. – 600 с.
- 3.Земельні ресурси України // за ред. В.В. Медведєва, Т.М. Лактіонової. – К.: Аграрна наука, 1998. – 150 с.
- 4.Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: навч. посібник / [Дехтяренко Ю. Ф., Лихогруд М. Г., Манцевич Ю. М., Палеха Ю. М.]. - К.: Профі, 2007. – 624 с.
- 5.Михайлюк В. І. Оцінка земель: навчальний посібник / В. І. Михайлюк, Я. М. Біланчин. - Одеса : Чорномор'я, 2003 – 90 с.
- 6.Наукові основи охорони та раціонального використання зрошуваних земель України / за наук. редакцією С. А. Балюка, М. І. Ромащенко, В. А. Сташука. – К. : Аграрна наука, 2009. – 624 с.
- 7.Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 272 с.
- 8.Паньків З.П. Еволюція землекористування в Україні. Монографія /З.П. Паньків. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – 188 с.
- 9.Панас Р.М. Раціональне використання та охорона земель: навчальний посібник / Р. М. Панас. – Львів: Новий світ-2000, 2008. – 352 с.
- 10.Позняк С. П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів: підручник. У двох частинах. Ч. 2 / С. П. Позняк. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010 . – 286 с.

11. Почвы Украины и повышение их плодородия. Т. 1. Экология, режимы и процессы, классификация и генетико-производственные аспекты / Под ред. Н. И. Полупана. – К. : Урожай, 1988. – 296 с.
12. Природа Украинской ССР. Почвы / Н. Б. Вернандер, И. Н. Гоголев, Д. И. Ковалишин и др. – К. : Наук.думка, 1986. – 217 с.
13. Рациональне використання ґрунтових ресурсів і відтворення родючості ґрунтів: організаційно-економічні, екологічні й нормативно-правові аспекти: колективна монографія / за ред. С. А. Балюка і А. В. Кучера. – Харків: Смугаста типографія, 2015. – 428 с.
14. Сучасні наукові засади управління земельними ресурсами: монографія / А.Б. Ачасов, В.М. Опара, І.М. Бузіна та ін.; за ред. д-ра с.-г. наук А.Б. Ачасова. – Харків, 2016. – 136 с.
15. Ступень М. Г. Державний земельний кадастр: сучасний стан і шляхи його вдосконалення. Монографія / М. Г. Ступень. – Львів: НВФ «Українські технології», 2005. – 176 с.
16. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навчальний посібник / За ред. М. Г. Ступеня. – Львів: Априорі, 2003. – 341 с
17. Третяк А. М. Земельні ресурси України та їх використання / А. М. Третяк, Д. І. Бамбіндра. – К.: ТОВ «ЦЗРУ», 2003. - 143 с.
18. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами: навчальний посібник / А.М. Третяк, О.С. Дорош. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 360 с.

Додаткова

1. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник / За ред. Н. І. Титової. – Львів: ПАІС, 2005. – 368 с.
2. Канаш О.П. Класифікація та екологічнобезпечне використання сільськогосподарських угідь / О. П. Канаш, Д. С. Добряк, І. А. Розумний. – К.: Урожай, 2001. – 308 с.
3. Історія земельних відносин і землеустрою в Україні: підручник / А.М. Третяк, Т.М. Прядка, І.П. Гетманьчик. – К.: ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. – 420 с.
4. Новаковський Л. Я. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування / Л. Я. Новаковський, М. А. Олещенко. – К.: Урожай, 2007. – 159 с.
5. Оцінювання стану ґрунтів України та їхньої привабливості для інвестування (рекомендації) / В. В. Медведєв, І. В. Пліско, О. М. Бігун, С. М. Шейко. – Харків : Міська друкарня, 2013. – 28 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Паньків З. П. Земельні ресурси: навч. посібник. – Режим доступу: http://geoknigi.com/book_view.php?id=1091.
2. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/>.
3. Національний науковий центр "Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені

О. Н. Соколовського" НААН України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.issar.com.ua/>.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік.

5. Методи діагностики успішності навчання

Поточний і підсумковий (залік) контроль знань студентів, оцінювання виконання ними практичної і самостійної роботи та завдань.

Примітки:

1. Програма навчальної дисципліни розробляється вищим навчальним закладом. Програма навчальної дисципліни визначає місце і значення навчальної дисципліни, її загальний зміст та вимоги до знань і вмінь.

2. Програма навчальної дисципліни розробляється на основі освітньо-професійної/освітньо-наукової програми.

3. Форма призначена для складання робочої програми навчальної дисципліни.

4. Вищими навчальними закладами можуть вноситися зміни до форми та змістового наповнення «Програми навчальної дисципліни» залежно від специфіки та профілю вищого навчального закладу.

5. Формат бланка – А4 (210×297 мм).